

УДК 616.248-053.7

Г. І. Шумко

Буковинська державна медична академія
м. ЧернівціОКИСНА МОДИФІКАЦІЯ БІЛКІВ ПРИ
БРОНХІАЛЬНОЇ АСТМИ В МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

Ключові слова: бронхіальна астма, окисна модифікація білків, еритроцит, структурно-функціональні властивості, молодий вік.

Резюме. У 50 осіб молодого віку, хворих на бронхіальну астму, в період загострення вивчали стан окисної модифікації білків, коефіцієнт здатності еритроцитів до деформування та відносної в'язкості еритроцитарної суспензії. Встановлено, що в осіб молодого віку, хворих на бронхіальну астму, спостерігається значне підвищення інтенсивності окисної модифікації білків плазми крові, особливо за рахунок альдегідо- та кетоніохідних динітрофенілгідразонів нейтрального характеру, знижується коефіцієнт здатності еритроцитів до деформування та підвищується відносна в'язкість еритроцитарної суспензії.

Вступ

Вивченню механізмів формування бронхіальної астми (БА), особливостей її перебігу та прогресування присвячена значна кількість досліджень. Незважаючи на досягнутий прогрес у створенні єдиних сучасних підходів до трактування захворювання, розробці критеріїв його діагностики і нових методів лікування, зростає розповсюдженість БА, відбувається її омолодження, збільшується кількість хворих із тяжким перебігом захворювання, резистентним до традиційних методів лікування. Залишаються не дослідженими багато патофізіологічних аспектів захворювання [7].

Опубліковані численні наукові повідомлення, про роль вільнорадикального окиснення ліпідів клітинних мембран на фоні потужного утворення активних форм кисню (АФК) як у діяльності клітини за умов фізіологічної норми, так і в патогенезі багатьох захворювань. Як відомо, АФК діють не тільки на ліпіди клітинних мембран, але й на мембранні білки, викликаючи їх окисну модифікацію (ОМБ), яка має місце в органах і тканинах людини за умов норми і різко зростає під дією окисного стресу, що призводить до зміни структурно-функціональних властивостей біомембран, зокрема еритроцитів, які є інформативним індикатором вираженості порушень мікроциркуляції при БА, особливо в осіб молодого віку [4].

Аналіз літературних джерел показав, що ОМБ тільки починає вивчатися і висвітлена поодинокими повідомленнями, тому дослідження стану ОМБ при БА, особливо в молодому віці, є досить актуальним науковим напрямком.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Вивчити інтенсивність окисної модифікації білків плазми крові та структурно-функціональний стан еритроцитів при бронхіальній астмі в осіб молодого віку.

МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ

Дослідження проведені в 50 осіб віком від 15 до 21 року хворих на atopічну та змішану, з переважанням atopії, бронхіальну астму з інтермітуючим та персистувальним легким, середньої тяжкості перебігом у період загострення з тривалістю захворювання від 2 до 18 років. Контрольну групу становили 10 практично здорових осіб відповідного віку, в яких на момент обстеження не спостерігали гострих та загострення хронічних захворювань, алергологічний анамнез не був обтяженим. Верифікація діагнозу проводилася на підставі анамнезу, результатів комплексу загальноприйнятих клініко-лабораторних та інструментальних методів дослідження.

Ступінь ОМБ оцінювали за рівнем альдегідо- та кетоніохідних динітрофенілгідразонів нейтрального характеру (АКДНФГ НХ) (E_{370} , нм), а також вмісту альдегідо- та кетоніохідних динітрофенілгідразонів основного характеру (АКДНФГ ОХ) (E_{430} , нм) у плазмі крові за методом О.Є. Дубініної та співавт. [1] у модифікації І. Ф. Мешишена [3]. Морфофункціональний стан еритроцитів оцінювали фільтраційними методами за їх здатністю до деформації та в'язкістю еритроцитарної суспензії. Коефіцієнт здатності еритроцитів до деформування (КЗЕД) визначали методом Tannert, Lux у модифікації З. Д. Федорової, М. О. Котовшикової [6]. Відносно в'яз-

кість еритроцитарної суспензії (ВВЕС) визначали за методом О.Ф.Пирогової, В.Джорджикія у модифікації З.Д.Федорової, М.О. Котовщикової [6].

Статистичну обробку отриманих результатів проводили за допомогою комп'ютерних програм з використанням критерію Стьюдента.

ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз отриманих результатів дослідження інтенсивності окисної модифікації білків та функціонального стану еритроцитів показав, що при бронхіальній астмі в осіб молодого віку основні досліджувані показники були значно змінені. Встановлено, що у хворих на бронхіальну астму значно підвищуються в плазмі крові показники вмісту продуктів ОМБ порівняно з практично здоровими особами цього ж віку. Так, рівень АКДНФГ НХ у пацієнтів молодого віку, хворих на БА, дорівнював $2,74 \pm 0,11$ о.о.г./г білка ($p < 0,05$), що на 60% більше порівняно з групою практично здорових осіб відповідного віку, у яких рівень АКДНФГ НХ становив $1,71 \pm 0,03$ о.о.г./г ($p < 0,05$). Рівень АКДНФГ ОХ становив $21,16 \pm 1,32$ о.о.г./г ($p < 0,05$) у пацієнтів молодого віку хворих на БА, що на 31% більше порівняно з практично здоровими особами відповідного віку, в яких рівень АКДНФГ ОХ становив $16,11 \pm 0,59$ о.о.г./г ($p < 0,05$). Зростання рівня продуктів ОМБ в осіб молодого віку, хворих на БА, може бути раннім критерієм пошкодження тканин, зокрема плазматичних мембран клітин, активними формами кисню.

Рівень внутрішньоклітинних модифікованих білків відображає стан рівноваги між рівнем окиснених білків і швидкістю їх розпаду. ОМБ може включати пряму фрагментацію білків або викликати їх денатурацію. Фрагментовані і денатуровані білки є субстратами для внутрішньоклітинних протеаз. За даними літератури, більшість модифікованих білків зазнають протеолітичного розпаду в 50 разів швидше, ніж незмінені білки. Білки, які були денатуровані радикалами, легко розпізнаються й швидше розпадаються за допомогою внутрішньоклітинних протеолітичних систем. Накопичення продуктів ОМБ є складовою багатьох факторів, які керують синтезом і окисненням білків, з одного боку, та активністю різних протеаз – з іншого. Втрата активності внутрішньоклітинних протеаз, за дії на них АФК, призводить до окиснювального стресу і нагромадження в клітині окиснених білків [4].

Внаслідок впливу на білковий компонент мембрани еритроцита АФК, відбувається окисна модифікація білків мембрани, що супроводжу-

ється зниженням її функціональної повноцінності, зумовлює структурні та функціональні зміни мембрани, зменшує здатність її до деформування, підвищує жорсткість мембрани та в'язкість еритроцитарної суспензії, порушує механізми міжклітинної взаємодії та рецепторну функцію [2,4].

Встановлено, що КЗЕД у пацієнтів молодого віку, хворих на БА, дорівнював $2,01 \pm 0,13$ у.о. ($p < 0,05$), що на 44,8% менше порівняно з практично здоровими особами відповідного віку, в яких КЗЕД дорівнював $3,64 \pm 0,26$ у.о. ($p < 0,05$). Дані зміни свідчать про зниження лабільності мембран еритроцитів, наростання їх ригідизації, підвищення "жорсткості", схильності до мікроциркуляторних розладів, як наслідок модифікації мембранних білків з утворенням додаткових жорстких зв'язків між різними локусами протейнової нитки та зміною кінетичних властивостей білкових молекул [2,4]. Властивість еритроцитів змінювати свою форму зумовлює можливість їх руху по мікроциркуляторному руслу, особливо в обмінних капілярах, діаметр яких менший за діаметр еритроцитів, і виконувати свої численні функції в організмі. Тому зниження КЗЕД у хворих на БА молодого віку призводить до порушення перфузії капілярів внаслідок руйнування в них ригідних еритроцитів, що веде до їх внутрішньосудинної агрегації, блокування даних капілярів, порушення мікроциркуляції та метаболічних процесів у тканинах. Досить важливим є також розвиток набряку стінок капілярів внаслідок їх мікротравматизації, що погіршує мікроциркуляцію в мікроциркуляторному руслі [2].

Встановлено, що ВВЕС в осіб молодого віку, хворих на БА, значно зростає і дорівнює $1,36 \pm 0,02$ у.о. ($p < 0,05$), що на 18,8% вище, ніж у практично здорових осіб відповідного віку, в яких цей показник становить $1,14 \pm 0,03$ у.о. ($p < 0,05$). Збільшення показника в'язкості еритроцитарної суспензії та зниження здатності еритроцитів до деформування призводять до суттєвого наростання в'язкості крові, а це, у свою чергу, до сповільненого кровотоку і відіграє важливу роль у збільшенні периферичного опору в мікросудинах [2,5]. Зменшення швидкості кровотоку зумовлює порушення газообміну в тканинах, сприяє подальшому зростанню мікроциркуляторної гіпоксії. Внаслідок порушення киснево-транспортної функції крові знижується активність ферментативних механізмів енергозабезпечення у тканинах, відбувається структурно-функціональна перебудова мембран клітин та посилення процесів окисної модифікації білків, вільнорадикального окиснення ліпідів, у тому

числі і в еритроцитах, а надмірне накопичення продуктів окисної модифікації білків та вільно-радикального окиснення ліпідів і зниження, за цих умов, протіоксидантного захисту, є однією з причин пошкодження клітинних мембран [2].

Інтенсифікація окисної модифікації білків, зниження коефіцієнта здатності еритроцитів до деформування та підвищення відносної в'язкості еритроцитарної суспензії, за даними літератури, підтримує локальний запальний процес у бронхах, сприяє порушенню мікроциркуляції та обмінних процесів в епітелії бронхів, пригніченню тканинного дихання з підсиленням тканинної гіпоксії, що, у свою чергу, призводить до прогресування гіперреактивності бронхів, бронхоспазму та бронхообструкції і відіграє суттєву роль у формуванні та прогресуванні бронхіальної астми в молодому віці [2,5].

Висновок

У людей молодого віку, хворих на БА, спостерігається значне підвищення інтенсивності окисної модифікації білків плазми крові, особливо за рахунок альдегідо- та кетоніпохідних динітрофенілгідрозонів нейтрального характеру, знижується коефіцієнт здатності еритроцитів до деформування та підвищується відносна в'язкість еритроцитарної суспензії.

Перспективи подальших досліджень. Вивчення окисної модифікації білків можуть прояснити деякі механізми розвитку патологічного процесу в осіб молодого віку, хворих на БА, і є цікавим у плані діагностики та контролю за ефективністю терапії, що проводиться.

Література. 1. Дубинина Е.Е., Бурмистров С.О., Ходов Д.А. и др. Окислительная модификация белков сыворотки человека, метод ее определения // *Вопр. мед. химии.* -1995.-Т.41, №1.-С.24-26. 2. *Еритроцит* при захворюваннях внутрішніх органів: патогенетична роль морфофункціональних змін, діагностичне та прогностичне значення, шляхи корекції /М.Ю. Коломоєць та співавт. /За ред. проф. М.Ю. Коломоєця.- Чернівці: БДМА, 1998.- 240с. 3. Меццишен І.Ф. Метод визначення окислювальної модифікації білків плазми (сироватки) крові // *Бук.мед.вісник.* -1998.-Т.2, №1.-С.156-158. 4. Меццишен І.Ф., Польовий В.П. Механізм окислювальної модифікації білків // *Бук.*

мед.вісник. -1999.-Т.3, №1.-С.196-206. 5. Тодоріко Л.Д. Структурно-функціональні зміни еритроцитів у хворих на бронхіальну астму в динаміці диференційованого лікування // *Укр. пульмонолог. ж.* - 1998.-№4.-С.59-62. 6. Федоров З.Д., Бессмельцев С.С., Котовицківа М.А. Методы исследования агрегации, вязкости и деформируемости эритроцитов: Метод. Рекомендации. Ленинград. НИИ гематологии и переливания крови.- Л., 1989.-13с. 7. Феценко Ю.И. Бронхиальная астма – одна из главных проблем современной медицины // *Укр. пульмонолог. ж.* - 2000.- додатов до №2.-С.13-15.

ОКИСЛИТЕЛЬНАЯ МОДИФИКАЦИЯ БЕЛКОВ ПРИ БРОНХИАЛЬНОЙ АСТМЕ У МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ

Г. И. Шумко

Резюме. У 50 лиц молодого возраста больных бронхиальной астмой в период обострения изучали состояние окислительной модификации белков, коэффициент способности эритроцитов к деформированию, а также относительная вязкость эритроцитарной суспензии. Установлено, что у лиц молодого возраста, больных бронхиальной астмой, наблюдается значительное повышение интенсивности окислительной модификации белков плазмы крови, особенно за счет альдегидо- и кетонпроизводных динитрофенилгидразонов нейтрального характера, понижается коэффициент способности эритроцитов к деформации, а также повышается относительная вязкость эритроцитарной суспензии.

Ключевые слова: бронхиальная астма, окислительная модификация белков, эритроцит, структурно-функциональные свойства, молодой возраст.

OXIDATIVE MODIFICATION OF PROTEINS IN BRONCHIAL ASTHMA IN YOUNG PEOPLE

G. I. Shumko

Abstract. The state of protein oxidation modification, the erythrocytic ability coefficient to deformation and a relative viscosity of erythrocytic suspension have been studied in 50 persons of young age, suffering from bronchial asthma at the stage of exacerbation. It has been established that a considerable increase of the intensity of protein oxidation modification is observed in young persons afflicted with bronchial asthma, especially at the expense of aldehyde- and ketone-like dinitrophenylhydrazones of a neutral nature, the erythrocytic ability coefficient to deformity decreases, whereas the relative viscosity of erythrocytic suspension elevates.

Key words: bronchial asthma, erythrocyte, structural-functional properties, protein oxidation modification, young age.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol. - 2003. - Vol.2, №2. - P.40-42.

Надійшла до редакції 16.07.2003